

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 2, jaargang 5, februari 2005

Uitgave: 10 PBC's/PSO's. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

Van de redactie

De Onderwijsraad, de Raad voor Cultuur en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid kwamen de afgelopen maand met belangwekkende adviezen op het gebied van kennis, cultuur, leesbevordering en media. Zouden bibliotheken daar ook iets mee te maken kunnen hebben?

"De wereld verandert, de bibliotheek-vernieuwingsite van het procesbureau verandert".

Maar verandert de bibliotheekvernieuwing?

In dit nummer aandacht voor de adviezen. Voor ontwikkelingen in Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg. Voor Lorenzo en Laurens. Voor bezuinigingsonderzoeken. Voor Andere Expertise. Voor "een vuurpijl tussendoor". En ook opinies en commentaar.

Wim Keizer
15 februari 2005

Zuid-Holland moet laveren tussen Scylla en Charybdis

Bibliotheekvernieuwing is laveren tussen *Scylla en Charybdis*. Dat zei de Zuid-Hollandse cultuurgedeputeerde Erik van Heijningen op 19 januari tijdens de vergadering van de Statencommissie Samenleving bij de behandeling van het marsrouteplan. Nogal wat Zuid-Hollandse bibliotheken zitten onder het instapniveau. Voor gemeenten die wel de intentie hebben hun subsidieniveau op te trekken, maar het nog niet (snel) kunnen, wil de gedeputeerde soepel zijn. Maar als de provincie bij de basisbibliotheekvorming soepel is voor de bibliotheken, duurt de transformatie van ProBiblio te lang. Als de provincie ProBiblio snel de gevraagde duidelijkheid wil geven, moeten de bibliotheken eerder klaar zijn. Ziedaar het dilemma.

Medio 2005 duidelijkheid

Over ProBiblio zei de gedeputeerde dat hij medio 2005 duidelijkheid hoopt te bieden. "Het is een ingewikkelde situatie met de basisbibliotheken en ProBiblio als communicerende vaten. Er is sprake van dat er personeel van ProBiblio kan worden overgedragen naar de basisbibliotheken. Lukt dat niet, dan hebben we veel frictiekosten. We hebben een bureau opdracht gegeven een contra-expertise te houden naar de te verwachten frictiekosten. Die moeten we zo laag mogelijk houden, maar we willen zo helder mogelijk krijgen wat we kunnen verwachten. De exacte toekomst van ProBiblio is nog niet duidelijk, er zullen allerlei overgangsmaatregelen nodig zijn". Zuid-Holland wil de subsidie aan ProBiblio t/m 2007 onveranderd laten. Noord-Holland denkt hier (vooralsnog) anders over. Deze provincie wil het provinciale subsidiebedrag dat vrijvalt door het verdwijnen van de regiodirectie per 1-1-2006, naast de OCW-gelden uit de *Ondersteuningsregeling basisbibliotheken (5,5-miljoen-regeling)*, inzetten om frictiekosten van basisbibliotheken op te vangen. Het gaat om ca. 8% van het subsidiebedrag aan ProBiblio (ca. € 300.000).

19.000 mensen zonder vernieuwde bibliotheken

De inwoners van minimaal twee gemeenten zullen in de toekomst verstoken blijven van vernieuwd bibliotheekwerk: *Korendijk* (ruim 11.000 inwoners) en *Dirksland* (ruim 8.000 inwoners), beide gelegen ten zuiden van Rotterdam (Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee).

Dat vertelde de Zuid-Hollandse cultuurgedeputeerde Erik van Heijningen op 19 januari tijdens de vergadering van de Statencommissie Samenleving bij de behandeling van het marsrouteplan. Deze gemeenten hebben de provincie laten weten te zullen afhaken bij de bibliotheek-

vernieuwing. Daar steekt de provincie geen energie (en geld) meer in.

Autonome keus

"Het is een autonome keus van deze gemeenten", zei Van Heijningen. Voor gemeenten die niet kunnen, maar wel willen, zal hij wel soepel optreden. Hij noemde daarbij vrijwilligersinzet heel belangrijk "Je bent gek als je vrijwilligers afschrikt. De bibliotheekvernieuwing is niet bedoeld om ze weg te jagen".

Interimmanager bij ProBiblio

De Raad van Commissarissen van ProBiblio heeft besloten de heer Bart Drenth aan te stellen als interim-directeur, nadat de huidige directeur, de heer Paul Mekking, had laten weten per 1 mei te willen stoppen. De heer Drenth is afkomstig van organisatieadviesbureau Berenschot. Hij zal zich tot 1 januari 2006 bezig houden met de omvorming van ProBiblio, conform de in de marsrouteplannen van de provincies Noord- en Zuid-Holland ontvouwde hoofdlijnen (van aanbod- naar vraaggericht, verschuiving van subsidie van facilitaire taken naar netwerk- en kennistaken, samenwerken met SOOB en BOZH bij de ontwikkeltaken).

Fusie

Paul Mekking trad in 1998 aan bij ProBiblio. De eerste jaren bestond zijn hoofdtaak uit het op de kaart zetten en vormgeven van ProBiblio, ontstaan uit een fusie van de PBC's Noord- en Zuid-Holland. Maar sinds de drie overheden eind 2001 kwamen met hun Koepelconvenant, is er een nieuwe omvorming aan de orde. Paul Mekking zegt nog steeds volledig achter het proces van bibliotheekvernieuwing te staan, maar achtte de tijd gekomen om het vervolg van de transformatie van ProBiblio aan een opvolger over te dragen, mede gelet op de door hem ervaren voortdurende traagheid van het besluitvormingsproces.

Vertrouwen

Paul Mekking zegt alle vertrouwen in de organisatie te hebben en er van uit te gaan dat zijn opvolger het transformatieproces in goede banen zal kunnen leiden, zodat de bibliotheken in Noord- en Zuid-Holland in de

toekomst op een sterk ProBiblio-nieuwe-stijl kunnen rekenen.

Nieuw automatiseringsnetwerk voor Theek 5

Zoals in de vorige Nieuwsbrief werd gemeld, zijn op 1 januari de bibliotheekstichtingen van de gemeenten Dongen, Drimmelen, Geertruidenberg, Gilze-Rijen en Oosterhout gefuseerd tot Theek 5. Het werkgebied telt 155.000 inwoners en de bibliotheek heeft 12 vestigingen.

Vlak voor de fusie heeft Theek 5 een nieuw automatiseringsnetwerk in gebruik genomen zodat de klanten meteen kunnen profiteren van de fusie.

Er is één nieuw netwerk aangelegd: alle apparatuur (servers, pc's) e.d. van de 12 vestigingen van Theek 5 zijn vervangen. Tevens is een nieuw bibliotheek-automatiseringssysteem (Vubis Smart) in gebruik genomen. Voor de fusie werkten alle gemeenten, met uitzondering van Oosterhout, met het Sikis-systeem. In de Oosterhoutse bibliotheek werd met het Tobias-systeem gewerkt.

Longus BV kwartiermaker Bibliotheekhuis Limburg

Het bestuur van de Limburgse PSO, het Bibliotheekhuis Limburg, heeft het bureau Longus BV uit Soest ingeschakeld om te dienen als kwartiermaker voor het vormgeven van de nieuwe, uit Symbiose voortgekomen PSO.

De heren Theodoor de Lange en Anton Dierdorp van Longus leiden het missie/visie-traject. "Beide heren zijn inmiddels voortvarend aan de slag gegaan. In februari zullen missie en visie van de kerntaken beschreven zijn. In maart volgt de dienstenuitwerking en in april zal het bedrijfsplan gereed zijn", zo zegt Bibliotheekhuis in een open brief op zijn website (www.bibliotheekhuis.nl).

Klankbordgroep

Een klankbordgroep waarin een tiental representatieve vertegenwoordigers uit het Limburgse bibliotheekveld zitting zal nemen, wordt de komende maanden bij het proces van de kwartiermakers betrokken. Deze zal

daartoe drie maal bijeenkomen om de voorliggende concept-stukken door te nemen en om vervolgens mede te adviseren bij het uitzetten van de nieuwe koers van het Bibliotheekhuis. De kwartiermakers zullen eind april tevens een profielschets aanleveren voor een nieuw te benoemen directeur. Dit voorjaar zal de wervings-procedure starten.

Eind december 2004 heeft het bestuur van het Bibliotheekhuis een sluitende begroting 2005 aan de provincie gepresenteerd, met een voorlopig werkplan. Dit in afwachting van het missie/visie-traject.

De eerste weken van januari is, volgens de brief, alle aandacht besteed aan de continuïteit van de dienstverlening, waarbij de gegeven middelen zo efficiënt mogelijk worden ingezet om bibliotheken op de afgesproken wijze te ondersteunen. "Soms kan dit tot gevolg hebben dat het roer bij een specifieke dienst moet worden omgegooid. Zo zal na vele jaren onze bibliobus-dienstverlening met ingang van 1 april aanstaande definitief stoppen. Dit besluit biedt ons de mogelijkheid om nieuwe voorzieningen te ontwikkelen waar ook u profijt van kunt hebben", aldus de brief.

Directie Overleg Limburg

Bibliotheekhuis zegt op 18 januari een goed overleg te hebben gehad met vijf vertegenwoordigers van het Directie Overleg Limburg (DOL). Afgesproken is te streven naar een optimale samenwerking, waarbij het belang van de klanten voorop staat. Op 15 februari zal een vervolgoverleg plaatsvinden, waarin met name de subsidie-procedures zullen worden besproken voor uit te voeren projecten.

De laatste jaren zijn de producten en diensten zoals ze destijds door Symbiose geleverd werden steeds rond de jaarwisseling schriftelijk geëvalueerd. Het Bibliotheekhuis wil systematisch de kwaliteit van zijn producten laten toetsen op een aantal aspecten. Na april - het missie/visie traject is dan afgerond - is volgens Bibliotheekhuis het beste moment om een nulmeting te houden.

Laurenzo-taken naar Laurens

Aan het bestaan van één van de twee door de VOB in het leven geroepen *expertisecentra* is een eind gekomen. Het bestuur van Laurenzo heeft geconcludeerd

dat vanwege een scala aan redenen een zelfstandig voortbestaan van een expertisecentrum op het gebied van organisatie-ontwikkeling, management- en personeels-ontwikkeling binnen de bibliotheekbranche niet mogelijk is. Dat vertelde Carla Visser (directeur Bibliotheek Beverwijk-Heemskerk) desgevraagd. Zij is op verzoek van het Laurenzo-bestuur in 2004 opgetreden als interim-manager.

Het bestuur van Laurenzo heeft onderzocht of samengaan met het ICT-expertisecentrum Laurens tot de mogelijkheden behoort.

"Niet in voor overname"

Jos Debeij, managing consultant Laurens, meldde desgevraagd: "Vanuit Laurenzo is in het najaar van 2004 de vraag gesteld of Laurens bereid zou zijn Laurenzo-taken over te nemen. Zelfstandige voortzetting van Laurenzo lag niet meer voor de hand. We hebben als Laurens mogelijkheden gezien en geconstateerd dat er binnen de branche op verschillende gebieden, zoals kwaliteit, dienstverlening en organisatie behoefte is aan een landelijke partner. Laurens heeft aangegeven niet in te zijn om Laurenzo over te nemen, maar om de taakgebieden en doelstellingen over te nemen. In januari heeft het Laurens-bestuur het jaarplan 2005 vastgesteld waarin dit is opgenomen", aldus Jos.

Voorzichtig

Hij meldde verder: "We gaan voorzichtig proberen op deze nieuwe gebieden activiteiten te ontplooiën. Dat wil zeggen, opdrachten verwerven om in het netwerkverband van bibliotheken uit te voeren. Samenwerking met de VOB, de WOB en het P&O-platform is daarvoor van groot belang. In dat kader bezien we de inzet van een junior consultant en de inzet van een tweetal consultants in deeltijd op basis van detachering uit de bibliotheekbranche. Het zou mooi zijn als we voor de zomer dit pad kunnen gaan bewandelen. In de tussentijd zullen we in ieder geval zorgen dat de bestaande Laurenzo-projecten voortgang kunnen krijgen".

Onderwijsraad wil canon cultuur en geschiedenis

De Onderwijsraad heeft 17 januari jl. zijn advies *De stand van educatief Nederland* gepubliceerd. De Raad vindt dat er een richtsnoer moet komen voor de elementen van onze cultuur en geschiedenis die van belang zijn om door te geven aan volgende generaties. De Onderwijsraad pleit voor een dergelijke 'canon' omdat hij van mening is dat onderwijs meer kan bijdragen aan de vorming van de culturele identiteit. "Het gaat om die waardevolle onderdelen van onze cultuur en geschiedenis die we nieuwe generaties via het onderwijs willen meegeven. De canon is van belang voor de gehele samenleving, dus niet alleen voor een elitaire groep. Ook is de canon zowel conserverend als vernieuwend van aard".

Goed idee

Secretaris-generaal OCW Koos van der Steenhoven noemde het een goede idee. Hij wil vijf adviesraden vragen zo'n canon in te vullen: de Onderwijsraad, de Raad voor Cultuur, de Raad Maatschappelijke Ontwikkeling, de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

Het hele advies is te vinden op www.onderwijsraad.nl.

WRR: Nieuwe landkaart mediabeleid nodig, met de focus op functies

"Een nieuwe landkaart is nodig: niet de afzonderlijke media en infrastructuren moeten als grondslag van het beleid worden genomen, maar de maatschappelijke functies waarin het medialandschap als geheel moet voorzien. Het gaat de samenleving immers niet om de afzonderlijke media, maar om de functies. In de uitwerking van het beleid zijn de afzonderlijke media en infrastructuren als aangrijpingspunten voor concrete interventies mogelijk nog wel belangrijk. Voor een analyse van publieke belangen kan de overheid zich echter beter baseren op de functies waarin dat landschap moet voorzien".

Een uitspraak van de auteurs van het rapport *Focus op functies. Uitdagingen voor een toekomstig mediabeleid* in NRC Handelsblad van 2 februari 2005. Het rapport is uitgebracht door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). De WRR ziet zoveel veranderingen op het gebied van de media dat een *geheel nieuwe visie en strategie* nodig zijn voor de rol van de overheden hierbij.

Beweeglijkheid

Enkele citaten en kerndelen uit het rapport (cursiveringen van mij - wk):

"De beweeglijkheid van het medialandschap komt niet louter voort uit technologische ontwikkelingen. Ook ontwikkelingen van sociaal-culturele, economische en bestuurlijk-juridische aard spelen mee, en werken op een ingewikkelde manier op elkaar in. Dat maakt het beeld van de (toekomstige) ontwikkelingen van het medialandschap onrustig en turbulent; veel is nog onzeker. *Zeker is wel dat het medialandschap in hoog tempo verandert, sneller dan burgers kunnen en willen bijbenen*".

"Het mediabeleid moet bij de tijd blijven. Het functioneren van het medialandschap raakt immers rechtstreeks de kwaliteit van de democratie, de economie en de samenleving. Het mediabeleid draagt bij aan een antwoord op de vraag wat voor samenleving we eigenlijk willen zijn".

Drie specifieke waarden

"De Raad maakt onderscheid tussen fundamentele waarden met een brede werking die het mediabeleid overstijgen - vrijheid en gelijkheid - en drie specifiek met het mediaterein verbonden waarden: *pluriformiteit, onafhankelijkheid en toegankelijkheid*. Deze vormen het beoordelingskader voor de analyse".

Zes functies

Bij zijn *focus op functies* ziet de WRR zes maatschappelijke functies:

1. Nieuwsvoorziening;
2. Opinievorming & Achtergrond;
3. Vermaak;
4. Kunst & Cultuur
5. Specifieke informatievoorziening
6. Reclame & Voorlichting

De WRR kijkt bij welke van deze 6 functies in het licht van de drie genoemde waarden

aanleiding is tot vrees voor maatschappelijke risico's, die eventueel reden zijn om een *publiek belang* te formuleren.

Evidente risico's

"Evidente risico's betreffen de waarden pluriformiteit en onafhankelijkheid in combinatie met de functies informatievoorziening, opinievorming & achtergrond en specifieke informatievoorziening. Bij nieuwsvoorziening manifesteert zich bovendien een evident verlies van kwaliteit en onafhankelijkheid".

Zes aanbevelingen

Zes aanbevelingen zijn:

1. Creëer een nieuwe toezichthouder voor de hele mediasector. Taak: onafhankelijke, openbare, periodieke en "cross-mediale" *monitoring* van de pluraliteit van aanbieders en de pluriformiteit van het aanbod.
2. Bekijk opnieuw de huidige beperkingen voor de omvang en concentratie van aanbieders, in het licht van Europese en nog ruimere internationale markten, want die beperkingen verhinderen verdergaande mogelijkheden voor *cross-media ownership*.
3. Er is een Europees mediabeleid noodzakelijk.
4. De verantwoordingsmechanismen voor de journalistiek moeten worden verscherpt. In eerste instantie is een verbetering van de zelfregulering (Raad voor de Journalistiek) noodzakelijk.
5. Er is een breed onderzoek nodig naar de versterking van de rechtspositie van door de media mogelijk benadeelden.
6. Binnen het beleid inzake het HBO is bijzondere aandacht nodig voor de plaats en de positie van de opleidingen voor journalistiek.

Vermaak geen taak publieke omroep

Uiteraard kijkt de WRR sterk naar de "publieke omroep" (met de bekende verzuiling). Daar moet met de focus op functies heel anders naar gekeken worden. Functies als vermaak, reclame, voorlichting en andere vormen van *persuasive communication* vormen volgens de WRR geen kerntaak voor een publieke omroep. De WRR noemt *4 modaliteiten* om de publieke omroep anders te structureren.

Het hele advies staat op www.wrr.nl.

Raad voor Cultuur wil literaire canon

De Raad voor Cultuur pleit in een op 20 januari uitgebracht, uitvoerig advies met de titel *Van zwarte lijnen en witte tussenruimtes tot vaste, klinkende, zinvolle werkelijkheid* voor onverminderde aandacht voor leesbevordering. De hoofdlijn is dat niet alleen het onderwijs, maar ook bibliotheken, literaire instellingen, het boekenvak en de media zich *blijvend* moeten inspannen om de ontleding tegen te gaan. Volgens de Raad "biedt lezen naast individuele genieting de mogelijkheid kennis en denkvermogen te ontwikkelen. Bovendien is lezen van belang als intermediair in culturele, wetenschappelijke en maatschappelijke veranderingsprocessen. Specifiek literatuur heeft een intrinsiek belang als drager van ideeën in onze samenleving. Daarmee is literair lezen niet alleen van belang voor het individu, maar ook voor de samenleving (de vorming van cultureel-historisch besef, cultureel relativisme en het collectieve geheugen) en de cultuur (het doorgeven van cultuur aan latere generaties en vanwege het onderhouden van een vitaal stelsel van uitgeverijen, boekhandels en bibliotheken, en een pluriforme, hoogstaande literaire cultuur)".

Dynamische canon

De Raad hecht veel belang aan het literatuuronderwijs en pleit voor een canon van culturele kennis: meer aandacht voor leeservaringen, meer aandacht voor een basis van literaire kennis en cultuur-historische context. De Raad acht een literaire canon *niet* belangrijk als vlucht naar achteren, uit nostalgie of als restauratie. "Voor de geletterdheid en de leesbevordering is het in ere herstellen van een literaire canon, zij het dynamischer van opzet dan voorheen, van belang".

Lezen heeft primaat

Enkele citaten uit het rapport:

"Taal is nog steeds de belangrijkste drager van 'ideeën' in onze open samenleving waarin discussie de grondslag voor elke verstandhouding is en waarin het adequaat kunnen decoderen van talige informatie een essentiële voorwaarde is voor modern burgerschap. Het lezen van boeken heeft het

primaat in het verwerven van kennis van onze cultuur".

"De legitimatie voor het culturele leesbevorderingsbeleid van de rijksoverheid schuilt in de intrinsieke en maatschappelijke waarde van het culturele lezen".

"De kennis en vaardigheden die nodig zijn om literatuur te genieten, zijn in onze samenleving echter minder vanzelfsprekend geworden. Geletterdheid in culturele zin wordt door de huidige politieke, economische en wetenschappelijke elite niet gezien als wezenlijk, terwijl het dat wel zou moeten zijn. Publicist Michaël Zeeman spreekt in dit verband over 'de apathie die de culturele elite in zijn greep lijkt te hebben'."

"Het is zaak dat de Stichting Lezen, de bibliotheken en de andere instellingen binnen de culturele en literatuureducatieve infrastructuur, zich actief opstellen om de zichtbaarheid van lezen en literatuur binnen het totale pakket aan culturele activiteiten te vergroten".

Meer gestructureerd aanbod

"Wetende dat het primair onderwijs de bibliotheek beschouwt als de belangrijkste contactorganisatie, is het noodzakelijk dat de bibliotheeksector een meer gestructureerd aanbod aan overdraagbare leesbevorderingsprojecten en -activiteiten bewerkstelligt".

"De Raad herhaalt zijn pleidooi voor een brede discussie over een culturele canon en van daaruit heroriëntatie op het curriculum in de tweede fase van havo en vwo. De Raad meent dat modernisering van het voortgezette literatuuronderwijs noodzakelijk is, zodat het onderwijs de culturele basis voor het lezen verschaft en leerlingen een referentiekader meegeeft van gedeelde kennis van cultuur en historie. Het onderwijs zou een canon van culturele kennis moeten bijbrengen, die essentiële zaken omvat uit de literatuur-, cultuur- en mentaliteitsgeschiedenis waardoor onze huidige cultuur en maatschappij gevormd is. Het is belangrijk dat er een chronologisch kader komt waarbij vakken als Nederlands, de vreemde talen en (kunst)geschiedenis alle op eigen wijze kunnen aansluiten".

Taak basisbibliotheek

"In de onlangs opgestelde 'Richtlijnen basisbibliotheek' wordt leesbevordering als een van de vijf toekomstige functies van de basisbibliotheek genoemd. De Raad beschouwt het als positief dat leesbevordering onderdeel wordt van het proces van bibliotheekvernieuwing. Bovendien benadrukt deze functie een van de oudste kerntaken van het openbaar bibliotheekwerk: het stimuleren van de leescultuur en aldus toegang bieden tot historische en actuele cultuur".

Raad voor Cultuur kritisch over collecties, netwerk en bibliotheekverbreding

De Raad voor Cultuur toont zich bezorgd over een aantal aspecten van de bibliotheekvernieuwing. Dat staat te lezen in het hierboven gemelde advies over leesbevordering.

Betere boek

Sprekend over de rol van bibliotheken, zegt de Raad, zich mengend in de recentelijk gevoerde discussie over het verwaarlozen door bibliotheken van *het betere boek*, dat die discussie niet nieuw is, maar "dat er wel degelijk sprake is van een oplopende spanning tussen vraaggericht collectioneren en het beheer van en toegang bieden tot cultureel erfgoed".

"De Raad onderkent de noodzaak tot vraaggericht werken, maar is van mening dat dit er niet toe mag leiden dat de publieke functie van openbare bibliotheken onder druk komt te staan. Een te sterke focus op vraaggericht collectioneren zou er - gezien de tendens tot ontleding - op langere termijn toe kunnen leiden dat het aandeel van boeken in de bibliotheekcollecties nog verder afneemt. De Raad meent dat er voor bibliotheekbezoekers een wezenlijk belang bestaat om met belangwekkende maar minder populaire werken in contact te komen. De openbare bibliotheek is ook bedoeld om mensen nieuwsgierig te maken, met het onbekende in contact te laten komen en zich te laten ontwikkelen".

Kanttekeningen

De Raad stelt in enkele kanttekeningen vast dat de netwerkvorming *kwetsbaar* is en dat de bibliotheekverbreding *kwelijke kanten* heeft.

Netwerkvorming en wetgeving

"De keerzijde van lokale autonomie is een grote vrijblijvendheid in de sector die ertoe kan leiden dat landelijk beleid, ingezet door de VOB, geen ingang vindt in de lokale en regionale bibliotheekinstellingen. Ook voor toekomstig leesbevorderingsbeleid geldt dat het opleggen van taken aan de VOB door het rijk niet voldoende is om op lokaal en regionaal niveau een volwaardig leesbevorderingsbeleid te garanderen. *Er wordt in het kader van de bibliotheekvernieuwing weliswaar gewerkt aan de vorming van een netwerk van bibliotheken, maar dit blijft een ongewisse en kwetsbare ontwikkeling* (cursivering van mij - wk). De Raad geeft de staatssecretaris daarom in overweging de implementatie van leesbevorderingsbeleid vanuit het ministerie van OCW aan te sturen op basis van bijvoorbeeld inhoudelijke monitoring en/of een prestatiecontract met de VOB. *Meer ten principale geven de ontwikkelingen in de bibliotheeksector aanleiding tot overwegen van landelijke wet- en regelgeving als een kader waarbinnen de lokale overheden hun beleid nader invullen*".

Verbreding geen panacee

De Raad is, in navolging van Maarten Asscher, kritisch over de Aanvulling bij het Koepelconvenant. De Raad constateert dat "de dienstverlening van bibliotheken sinds 1998 verder onder druk is komen te staan door de combinatie van toenemende verwachtingen van overheidswege en een inkrimping van de middelen, deels veroorzaakt door bezuinigingen opgelegd door provinciale en gemeentelijke overheden".

"Helaas vormt het aantal uitleningen nogal eens het uitgangspunt van gemeentelijk subsidiebeleid. Ook zijn er signalen vanuit de sector dat het absorptievermogen van medewerkers langzamerhand een grens bereikt.

In de onlangs ondertekende aanvulling op het Koepelconvenant, dat door OCW, het IPO en de VNG is afgesloten in het kader van de bibliotheekvernieuwing, wordt met betrekking tot de inhoudelijke vernieuwing van het bibliotheekwerk "verbreding"

toegelicht als: 'Op elk bestuurlijk niveau worden bibliotheken gezien als instrumenten van integraal beleid. Bibliotheken zijn wendbare organisaties geworden die kansen zien en benutten'. De Raad wil benadrukken dat ervoor gewaakt moet worden het openbaar bibliotheekwerk vanuit een instrumentalistische visie te confronteren met een voortdurende uitbreiding van takenpakket en doelgroepen. Voorkomen moet worden dat de openbare bibliotheek een panacee wordt voor uiteenlopende maatschappelijke knelpunten, onder andere op het terrein van sociale integratie, welzijn en achterstandenbeleid. Uiteraard kunnen bibliotheken hier een wezenlijke rol in spelen - zoals zij in veel gevallen al doen - maar dit mag niet ten koste gaan van één van de belangrijkste kernfuncties van het openbare bibliotheekwerk, te weten het stimuleren van de leescultuur".

Het hele advies is te vinden op www.cultuur.nl/nieuws.html?nieu_content.php?id=96

Kamerman: Uitspraak VNG "een vuurpijl tussendoor"

De uitspraken van Lydia Jongmans van de VNG over de richtlijnen en het instapniveau (zie Nieuwsbrief januari) zijn "een vuurpijl tussendoor". Dat zegt Wim Kamerman van het procesbureau in *Bibliotheek nr. 2*. In hetzelfde nummer weerspreekt Jan-Ewout van der Putten, de secretaris-directeur van de VOB, de VNG-opmerking dat de VOB nalatig zou zijn geweest bij het leveren van cijfers rond de richtlijnen. "Kennelijk vindt de VNG het lastig te erkennen dat je geen simpele normen kunt vastleggen". De uitspraak van de VNG dat het instapniveau de bibliotheken een uitstekende kans biedt, noemt Jan-Ewout *misbruik* om bezuinigingen door te kunnen voeren. Dat heeft de VOB ook aan staatssecretaris Medy van der Laan laten weten.

Procesbureau: "Gemeenten bezuinigen niet massaal; situatie wel zorgelijk"

"De veelgehoorde uitroep 'er wordt massaal bezuinigd door gemeenten' lijkt op basis van

het SGB0-onderzoek in ieder geval voor 2004 niet terecht. Naast 13% bezuinigende gemeenten houdt de helft de subsidie gelijk en intensiveert een derde van de gemeenten zelfs de financiering. Wel zijn er diverse factoren die de financiële situatie van bibliotheken ongunstig beïnvloeden. Ten dele factoren in de maatschappij, ten dele in de bibliotheeksector zelf en ten dele op aanpalende beleidsterreinen. Hoewel dit niet rechtstreeks het gevolg is van gemeentelijke maatregelen richting bibliotheek is dit wel zorgelijk. Het beperkt de slagkracht van de bibliotheken en hun mogelijkheden in het kader van de vernieuwing".

Vergelijking

Dit zegt het procesbureau in een vergelijking van een door het onderzoeksbureau van de VNG, SGB0, gehouden onderzoek naar bezuinigingen op bibliotheekwerk en de door LDO en DOS uitgevoerde enquêtes. Met "diverse andere factoren" worden bedoeld zaken als wegvallen van in- en doorstroombanen (ID-banen) en verhoging pensioenpremies. Het SGB0-onderzoek werd in opdracht van het procesbureau gehouden.

DOS kwam voor 2004 op 44% bibliotheken (DOS-leden) die met bezuiniging geconfronteerd werden en LDO (voor LDO-leden) op 49%. Voor 2005 kwam DOS op 58% en LDO op 77%.

Het procesbureau meldt: "Voor de jaren 2005 en 2006 zal het onderzoek naar de ontwikkelingen in de gemeentelijke uitgaven herhaald worden, zodat ontwikkelingen tijdig gesignaleerd kunnen worden".

Meer dan 40 bureaus actief; "andere expertise nodig dan passie en praktijkervaring"

Het blijkt dat er *meer dan veertig (40)* kleine en grote organisatieadviesbureaus actief zijn bij de bibliotheekvernieuwing. Het procesbureau publiceerde op zijn vernieuwde website een overzicht, ingedeeld naar de begrippen *lokaal/regionaal, inrichting netwerken, visieontwikkeling, personeel en organisatie* en *overige*.

Heel wat

Het procesbureau zegt: "In het bibliotheekvernieuwingproces worden heel wat externe adviseurs ingeschakeld. De veranderingen naar structuur en inhoud die zijn ingezet vragen in veel gevallen om andere expertise dan de inhoudelijke kennis, passie en praktijkervaring die in ruime mate voorhanden zijn in de sector".

Objectieve blik

"Er zijn bij de bibliotheekvernieuwing vele partijen betrokken: de bibliotheekbranche met zijn vele geleidingen, andere culturele en maatschappelijke instellingen, overheden op landelijk, provinciaal en lokaal/regionaal niveau. Met uiteenlopende vragen over visie en strategie, over inhoudelijke vernieuwings-thema's. Over de aanpak van het proces in diverse stadia. Over structuur, organisatie, bedrijfsvoering. Over de inrichting van netwerken en facilitaire organisaties. Soms is er behoefte aan een objectieve blik van buitenaf, die voor een doorbraak kan zorgen als alle partijen zelf te geïnvolveerd zijn, niet voldoende afstand hebben om de richting en de juiste oplossing te vinden. Of aan iemand die er voor kan zorgen dat er tempo gemaakt wordt. Dat plannen niet alleen gemaakt, maar ook geïmplementeerd worden", aldus het procesbureau.

UB-en en KB bepleiten ruimhartige steun WSF

De universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek hebben in een brief aan de provincies gepleit voor ruimhartige steun voor de WSF. Dat meldt de eerste WSF-nieuwsbrief van 2005. De UB-en en de KB schrijven dat het niet waar is dat de WSF-taken wel kunnen worden overgenomen door de UB-en en de KB.

De WSF-nieuwsbrief meldt ook dat de provincie Groningen in overleg met Biblionet Groningen het jaar 2005 als een interim-periode beschouwt waarin nadere afspraken zullen worden gemaakt.

De nieuwsbrief kan worden verkregen bij Francien van Bohemen (WSF-beleidscoördinator) via een e-mail aan bohemen@debibliotheken.nl.

*Opinie***Mismoedigheid is een slechte raadgever**

De mismoedigheid die als een grauwe deken over heel Nederland lijkt neergedaald heeft ook vat gekregen op het bibliotheekwerk. Het proces van bibliotheekvernieuwing wordt met steeds meer scepsis bekeken, overheden worden als onbetrouwbare partners gezien, de VOB ontmoet kritiek en de bezuinigingen op lokaal niveau zijn niet misselijk.

Het moet mij van het hart dat mismoedigheid een slechte raadgever is. Voor je het weet raak je in een neerwaartse spiraal. De werkelijkheid, de echte werkelijkheid, raakt daarbij steeds verder uit beeld. Want wat is er werkelijk aan de hand? Natuurlijk zijn er bezuinigingen (ook in Arnhem) en natuurlijk zijn die soms uitermate pijnlijk. Natuurlijk loopt het proces van bibliotheekvernieuwing langzaam en stroperig. Natuurlijk zijn we op zoek naar nieuwe horizonnen.

Uniek?

Maar zijn we daarin uniek? Zingen we ons soms niet teveel los van de ons omringende werkelijkheid? Want wat is er werkelijk aan de hand? Bezuinigingen treffen alle sectoren (in het gemeentelijk apparaat van mijn eigen gemeente Arnhem worden honderden arbeidsplaatsen geschrapt). Iedere zichzelf respecterende culturele en maatschappelijke organisatie beraadt zich in een sterk veranderend krachtenveld op zijn toekomst. Kritiek op koepelorganisaties is van alle tijden. En ambtelijke en politieke processen lopen overal moeizaam en grillig.

Werken vanuit kracht

Ik zou zo graag willen dat we vanuit onze kracht werken. Dat betekent dat we ons niet teveel binnen ons eigen referentiekader moeten opsluiten, maar ons meer als een ketenorganisatie moeten zien. Een klein, maar essentieel onderdeel van het cultureel en maatschappelijk verkeer.

Er is helemaal geen reden voor zelftwijfel. Er is geen behoefte aan nieuwe strategie of nieuwe horizonnen (ik ben het hierin eens met de opmerkingen van Jos Debeij in de vorige aflevering van de Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk). We hebben als branche een heel heldere koers en we zijn bezig die koers inhoud te geven. Als ik zie wat we in

Gelderland de laatste tijd in gang hebben gezet kan ik alleen maar trots zijn. We doen dat deels door aan te haken aan de landelijke ontwikkelingen (AI@din, landelijk lenen, de virtuele mediathek) en deels door eigen initiatieven (de Gelderse catalogus, de Gelderse erfgoedsite).

Onder de indruk

Ik bezocht onlangs met een delegatie van het Arnhemse gemeentebestuur de bibliotheek van Amstelveen. De beide aanwezige wethouders (cultuur en ruimtelijke ordening) bleken diep onder de indruk. Het leuke is dat dit zich onmiddellijk vertaalde in de weken daarop tijdens een debat over culturele planologie. Zelden heb ik een wethouder van ruimtelijke ordening zo enthousiast horen vertellen over de toegevoegde waarde van de bibliotheek aan de culturele en maatschappelijke infrastructuur van de stad.

Innovatieve kracht

Vorige week was ik in Drachten. De creativiteit, de zakelijkheid en de innovatieve kracht van wat Elly Steenberg en haar team daar hebben neergezet zijn indrukwekkend. Laten we vanuit onze kracht en vanuit onze creativiteit werken. Laten we de ambtelijke en politieke boeien die onze energie intomen van ons afschudden. De basisbibliotheken komen er wel. Laten we er ons niet op blind staren.

Jan Hovy, Bibliotheek Arnhem
21 januari 2005

*Opinie***"Vision thing" nodig?**

Heeft de bibliotheekbranche nieuwe visie en strategie nodig? Een "vision thing", zoals Ronald Reagan dat noemde. Chris Wiersma en Hans Veen vonden 9 december in de VOB-ledenvergadering van wel. Jos Debeij en Jan Hovy vinden het (in de Nieuwsbrief) niet nodig. *Bibliotheken weten al waarvoor ze op aarde zijn.* Maar Jan Hovy sluit wel af met: "Laten we de ambtelijke en politieke boeien die onze energie intomen van ons afschudden".

Me dunkt, dat getuigt van veel (nieuwe) visie. Hoe gaan we dat doen? Welke goede argumenten hebben we daardoor? Is dit een keus tegen wetgeving? (die nu juist door de

Raad voor Cultuur in zijn advies over leesbevordering wordt bepleit).

Den Haag, Drachten en Arnhem

De vaste Kamercommissie OCW was op bezoek in bibliotheekfiliaal Transvaal van de Openbare Bibliotheek Den Haag. En kreeg daarbij, volgens de Nieuwsbrief van het procesbureau van 1 februari, "een goed beeld van wat er met bibliotheekvernieuwing allemaal bereikt kan worden". Jan Hovy was onder de indruk van wat hij in Drachten zag. De overeenkomst tussen de bibliotheken van Den Haag, Drachten en Arnhem is dat ze *géén* plannen hebben te fuseren met bibliotheken uit andere gemeenten. Dat bespaart een hoop ellende en geld. Energie kan gestoken worden in inhoudelijkheid. Een goed idee van het procesbureau om de Kamercommissie naar zo'n bibliotheek te laten kijken. De Friese cultuurgedeputeerde Bertus Mulder kapittelde de bibliotheek van Drachten dat ze zich onttrok aan de verder overal in Friesland gerealiseerde bovengemeentelijke clustervorming, maar de vraag was en is natuurlijk of bibliotheken als Drachten, Arnhem en Den Haag en de bibliotheken in de provincies Overijssel, Drente en Groningen er juist niet zeer verstandig aan doen om *niet* mee te doen aan basisbibliotheekvorming. Het procesbureau merkt in het nieuwste landelijke overzicht *Stand van zaken basisbibliotheken* over Overijssel op: "Overijssel heeft een zeer sterke PBC en een zeer sterk netwerk. Op dit moment is er geen behoefte aan de vorming van basisbibliotheken. Dit wordt ondersteund door de provincie. De netwerkvorming kan in de plaats treden van sterke basisbibliotheken". Dat is heel mooi gezegd van het procesbureau en het is ook een belangrijk geluid tegen de mismoedigheid, maar zijn er eigenlijk andere dan irrationele factoren waarom datgene wat in Overijssel *wel* kan in andere provincies *niet* zou kunnen?

We schudden de ambtelijke en politieke boeien (samen goed voor 80% van de financiering van het openbare bibliotheekwerk) nu even van ons af en gaan eens onbevangen kijken of er op het gebied van visie en strategie iets te vertellen en te vragen is.

De WRR wil een geheel *nieuwe visie en strategie* voor het mediabeleid, met de focus op functies. Zou het rapport van de WRR ook

iets met bibliotheekbeleid te maken kunnen hebben?

De Onderwijsraad wil een *canon voor cultuur en geschiedenis*. Zou zo'n canon ook iets met bibliotheekbeleid te maken kunnen hebben?

De Raad voor Cultuur wil *permanente aandacht voor leesbevordering, met een meer gestructureerde aanpak*. Zou leesbevordering ook iets met bibliotheekbeleid te maken kunnen hebben?

Vragen

Er is veel aan de hand op het gebied van "zich informeren". Wat is de betekenis van internet voor de leescultuur (met papieren media)? Wat is de betekenis van de beeldcultuur voor de leescultuur? Waarom neemt niet alleen het aantal uitleningen in bibliotheken af, maar ook het aantal abonnementen op kranten? Heeft de onderwijsvernieuwing een funeste invloed gehad, moeten we weer literaire, culturele en historische canons hebben of is dat allemaal zwaar overdreven en zijn jongeren net zo goed geïnformeerd als ouderen, zij het op andere terreinen? Is het nodig te weten wat Pasen is, wat Pinksteren is, wie Napoleon was, wie Churchill was, wanneer Willem van Oranje vermoord is? Moet men een doorsnede van de Franse, Engelse en Duitse literatuur gelezen hebben? Met andere woorden, is er een algemeen, gedeeld referentiekader nodig om *meningen* van *feiten* te kunnen blijven onderscheiden?

Kunnen we *need-to-know-informatie* ("canons") onderscheiden van *nice-to-know-informatie*? Moet de overheid de *need-to-know-informatievoorziening* wel betalen en de *nice-to-know-informatievoorziening* maar niet? Ook hier de focus op functies? Gerrit Komrij hield in *Bibliotheek nr. 2* serieus vol dat de subsidie voor bibliotheken naar 0,00 euro moet, omdat naar zijn idee de bijdrage van bibliotheken aan *need-to-know-informatie op cultureel gebied* 0,00 is geworden. Overdrijft hij?

Mensen hebben behoefte aan informatie. Maar lang niet altijd en overal. Ze hebben ook heel vaak behoefte aan "geen informatie". Hoe kunnen we er voor zorgen dat de behoefte aan informatie niet weggedrukt wordt door de behoefte aan "geen informatie"? Hoe prikkelen we de nieuwsgierigheid van mensen? Is nieuws-

gierigheid een essentiële eigenschap om te leven?

Weten we dat allemaal al en hoeven we alleen *Bibliotheek.nl* nog maar wat te vervolmaken of nog wat vaker in Drachten te kijken om als bibliotheekwerk klaar te zijn voor de toekomst?

WK

Commentaar

Branche onder curatele: we worden er niet mismoedig, boos of cynisch van

"In het bibliotheekvernieuwingsproces worden heel wat externe adviseurs ingeschakeld. De veranderingen naar structuur en inhoud die zijn ingezet vragen in veel gevallen om andere expertise dan de inhoudelijke kennis, passie en praktijkervaring die in ruime mate voorhanden zijn in de sector".

Dat zegt het procesbureau als inleiding bij een overzicht op zijn website van de meer dan veertig organisatieadviesbureaus die in de bibliotheekvernieuwing actief zijn. En dan miste ik nog Longus BV, Bureau Kemperman en DS Consults, om er zo maar een paar te noemen die me spontaan te binnenschoten toen ik de al schrikbarende lange lijst zag.

"De branche is evenwel op dit moment niet voldoende geoutilleerd om deze verandering eigenstandig te trekken. De branche kent vele hoog gemotiveerde managers en bestuurders, die echter onvoldoende toegerust zijn om een veranderstrategie uit te stippelen, te enthousiasmeren en om de ingezette koerswijziging tot een goed einde te brengen".

Dat zei IOO BV in zijn in 2001 verschenen rapport *Open poort tot kennis: de kosten*.

Kennelijk is er in vier jaar nog niets veranderd: het is duidelijk, de bibliotheekbranche heeft veel inhoudelijke kennis, passie, praktijkervaring en hooggemotiveerde managers en bestuurders. Maar het is *lang niet genoeg*. Zonder *directe bemoeienis* van honderden cultuur- en welzijnsambtenaren, geassisteerd door tientallen organisatieadviseurs, komen we niet verder. De *meeste* bibliotheekbestuurders, -managers en bibliothecarissen zien dit gelaten in en

worden er dus niet mismoedig van. Ze worden ook niet boos. Ze worden ook niet cynisch. Ze accepteren het als een natuurverschijnsel. Het gaat vanzelf weer over.

WK

Werkconferentie NvD over lobbyen en netwerken

De Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD) organiseert een themabijeenkomst over *lobbyen & netwerken*, op **donderdag 24 februari, 12.30 uur**, bij Mammoni, Mariaplaats 14, Utrecht.

Het NvD zegt: "Doel van werkconferentie: In 2006 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. In 2007 zijn de Tweede-Kamerverkiezingen. Het bibliotheek-werk moet zich bijtijds op de politieke agenda's weten te plaatsen. Het kabinet heeft extra gelden (oplopend tot € 20 miljoen) vrijgemaakt voor de bibliotheekvernieuwing. Op gemeentelijk niveau is de animo voor het bibliotheekwerk helaas stukken minder: bezuinigingen vliegen ons om de oren. Hoe die tendens te keren? Door op de goede manier, op het goede moment, de goede informatie te geven aan de juiste persoon. Dus door te lobbyen.

In deze werkconferentie wordt in gezamenlijkheid met de aanwezige NvD-leden een actieprogramma ontwikkeld. Twee ervaringsdeskundigen laten ons zien welke concrete stappen gezet kunnen worden:

- **Ed Figuee** – journalist (GPD, Vereniging van Nederlandse Gemeenten), tegenwoordig werkzaam als lobbyist van het landsdeel Oost (Overijssel en Gelderland) bij de Tweede Kamer in Den Haag.
- **Gijp van Soest** – oud-wethouder cultuur gemeente Ede, tegenwoordig werkzaam als senior adviseur Mercuri Urval (lobbyist, begeleidt Tweede-Kamerleden).

Deze werkconferentie is de eerste stap, de vervolgstap wordt gezet op de NvD-werkconferentie van 26 mei 2005. Daar zal op basis van intervisie een nader vervolgtraject worden gedefinieerd. Ook worden de resultaten tot dan toe geverifieerd.

Middagprogramma:
12.30 uur: ontvangst met lunch

13.30 uur: aanvang bijeenkomst
 ca. 15.00 uur: pauze
 ca. 15.30 uur: hervatting
 16.30 uur: afsluiting + borrel
 17.30 uur: einde".

De deelname is gratis voor NvD-leden. Zij zijn persoonlijk uitgenodigd. Nog-niet-leden kunnen komen, *op voorwaarde dat zij*

- directielid van een bibliotheek of PBC/PSO zijn,
- zich uiterlijk donderdag 17 februari aanmelden en
- zich tevens laten inschrijven als lid van het NvD.

Conferentie VOB over bibliotheken en privacy

De VOB organiseert op **vrijdag 18 maart 2005, vanaf 10.15 tot 15.30 uur** in de aula van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, een conferentie over *bibliotheken, privacy en overheid*. De aanleiding is de vraag of een gebruiker nog veilig informatie kan zoeken in bibliotheken.

De VOB zegt: "Bibliotheken staan voor het verschaffen van onbelemmerde toegang tot informatie. Ze beschermen daarbij de persoonlijke levenssfeer van de gebruikers: iedereen kan vrij binnenlopen en niemand hoeft te weten wat je zoekt of graag leest. Maar wat gebeurt er als de overheid steeds ruimere bevoegdheden krijgt om gegevens op te sporen? De Amerikaanse Patriot Act, ontworpen voor de bestrijding van terrorisme, leidt tot verontruste acties van Amerikaanse bibliotheekcollega's. Ook in andere landen wordt vergelijkbare wetgeving ontwikkeld; bibliothecarissen stellen zich te weer. IFLA stelt een principiële verklaring op. Informatie Professional wijdde er een reeks artikelen aan.

In Nederland heeft FOBID verontrust gereageerd op een actueel wetsvoorstel. De bevoegdheden van de overheid om de informatieprocessen van burgers te controleren reiken steeds verder. Wat kunnen bibliotheken doen, en wat betekent deze wetgeving in de praktijk? Wat mag wel, wat kan niet? Er is volgens de VOB een brede vakdiscussie nodig.

Voorlopig programma

Dagvoorzitter is prof. mr. Erik Jurgens, voorzitter van de Vereniging van Openbare

Bibliotheken, tevens als senator en in Europees verband betrokken bij dit onderwerp.

Sprekers zijn:

- **Kay Raseroka**, presidente van IFLA, Internationale bibliotheekvereniging, over internationale belangenbehartiging van bibliotheken en informatieinstellingen.
- **Keith Fiels**, directeur van de Amerikaanse bibliotheekvereniging ALA, over de Patriot Act en ALA-acties.
- **Prof. Aleksandra Horvat**, Universiteit van Zagreb, was lid van het IFLA/FAIFE comité, over vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie.

Voor inleidingen op de Nederlandse situatie zullen zorgen:

- **Prof. mr. Erik Jurgens**, lid van de PvdA-fractie in de Eerste Kamer, over wetgeving.
- **Prof. dr. Bert-Jaap Koops**, Universiteit Tilburg, Centrum voor Recht, Technologie en Samenleving, over de actuele wetgeving en concrete gevolgen (onder voorbehoud).
- **Hans Veen**, directeur Bibliotheek Eindhoven, over gevaren en gevolgen voor de bibliotheekpraktijk

Aan een paneldiscussie met de zaal zal o.a. **Nol Verhagen**, voorzitter FOBID Juridische Commissie, deelnemen".

Kosten en aanmelden

De kosten zijn 50 euro, excl. BTW, incl. lunch en koffie + thee.

Belangstellenden kunnen zich aanmelden via http://www.debibliotheken.nl/cursusoverzicht/cursusdetail.asp?CUR_ID=87&subnavtext=programma (bij het Cursusbureau van de VOB).

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 10 organisaties: Bibliothet Groningen, Bibliotheekservice Fryslân, PBC Drenthe, Overijsselse Bibliotheekdienst, Biblioservice Gelderland, PBC Utrecht, ProBiblio, Zeeuwse Bibliotheek, PBC Noord-Brabant en Bibliotheekhuis Limburg. De relatie tussen deze 10 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut

Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.